

Okkurt hissini um J.H.O.

Eftir Janus Kamban

»Sonur mín, vara teg fyri skaldinum«

Fyrri part av triatiárunum búði J.H.O. Djurhuus í Keypmannahavn. Um hetta mundið setti eg fótin á land á fyrsta sinni í hesum stórbýi. Eg kendi væl Janus Djurhuus heimanífrá. Hann búði eina tíð í húsunum hjá Klett í Bringsnagotu, meðan vit búðu yvirav í býráðshúsum.

Tá var eg bert smádrongur, nú var eg við at verða tilkomin og við at vinna á tí sámliga smádn, ið fylgir við ungdominum.

Helst var tað í Føroyingafelag, at landsmenn komu saman, og her møtti eg aftur J.H.O., sum hann eisini varð kalladur. Hann helt tað vera spennandi, at eg skuldi føla meg drignan av listini og hava tikið upp námsgrein innan listina, og spurdi hugaður, tá vit hittust, hvussu gekkst og hvat eg fekst við — ofta við skemtandi speisemi.

Ein dagin koma Niclas á Kák og eg gangandi eftir Stroyum — Niclas hevði tá beint tikið studentsprógv og var farin at lesa í Keypmannahavn — nú mæta vit Janusi. Eg steðgi á og heilsa. Niclas mutlar: — At tú torir.

Janus var í tí heilt góða lagnum. Eg nevni Niclas fyri honum og sigi, at hetta er abbasnur Niclas á Kák og at hann er just byrjaður at lesa við universitetið. Janus spyr, hvat hann lesur, og Niclas, beðskoðin sum altíð, svarar lágmæltur: — Latín og franskt.

Janus tekur hetta upp aftur einar tvær ferðir: — Latín og franskt. Abbasnur Niclas á Kák latín og franskt. Hetta kom líkasam at verða tað ganda-orðið, ið skuldi fáa J.H.O. í ekstasu.

— Jamen tað er aldeilis herligt. Tað er aldeilis praktfult! Abbasnur Niclas á Kák — latín og franskt. Gangandi á Stroyum gløddu við at hesum veipandi manni. Hann livnaði upp, sum birtist fyri honum umhvørvið heima í Havn, hann sjálvur var komin frá. Tað var sum sá hann eftirkomarnar av hesum útróðrarmannum við eitt broystat til eina legión av intellektuellum. (Gamli Niclas á Kák var ein vælkendur útróðrarmaður í Havn; útróðrarmaður var eisini Óla Jákup í Árstovu, pápi Janusar).

Var Niclas ovfarin, Janus var upplyftur og beyð okkum við sær heim.

Hann búði tá í Breiðugøtu, í einum lágum húsum inni í garðinum. Komnir inn um portrið, var heilt landsbygdgarligt, vítt tún við bellutum túnsteini, og aftanfyrri tær lágu lonirnar á gamla Friðrikshospitali. Við inngongdina var matveruhandil og her keypti Janus eina hálva fløsku av portvini, sum hann drakk tað mesta av, meðan hann ferdi orðið og vit hildu tátt, tí ungir og óroyndir sum vit vóru, høvdu vit kortini eina kenslu av, at um vit sögdu okkurt bytt eina hvønn dagsligt, so kundi tann góði hýrurin rúka. Honum dámdi hitt kvika hittinorðaða aftursvarið — hina góðu replikkina. Týðing hansara av verjurøðu Sokratesar var beint komin, og tá vit fóru, fingi vit hvørt sitt talmerkt eintak við dedikation. Í eintakið hjá Niclasi skrivaði hann: Til minnis um stóðna og neystini. Og í mitt: Ver sacrum — heilaga vár — vit vóru jú so ungir.

Gefion-gosbrunnurin í Keypmannahavn. Frá vinstru: Vilh. Magnussen, Chr. Matras, Sigga Olsen, J.H.O. og Tróndur Olsen

Tá vit aftur stóðu uttanfyri í Breiðugøtu, sigur Niclas: — Veitst tú hvat, tá eg fór úr Føroyum, tók mamma mín tað lyfti av mær, at eg ongan tíð mátti vera saman við Janusi Djurhuus.

Force majeure og heimsbardagi völdi at tað kom ikki at verða latínið og tað franska, Niclas fór at iðka burturav, men í staðin hitt meira henta enska.

Listmeting eitt summarmkvöld

Onkuntíð sær ein tað danska orðið kro — vertshús — føroyskað til krög. Hóskandi, tá ein hugsar um at krögva nakað — seg sjálfvan — burtur úr eygunum á fólk. Uttan uppruna og týðning orðanna annars, hevði tað svenska krog (krok) mangan hóvað fult so væl. Í hvussu er, var ein soverðin krókur fyrr beint uttan fyri tollbúðarportrið í Keypmannahavn. Her kundi ein sita og leska seg við einum glasi av frískum fateli, meðan ein biðaði eftir »Tjaldrinum«, ella um kveldarnar, tá tollportrið var afturlatið og lítið fólk á ferð um hesar leiðir, í friði og náðum njóta ein einfaldan bítan verð og okkurt drekkandi afturvíð. Navnið — LUMSKEBUGTEN — var bæði dárandi og ávarandi. Eina tíð í triatiárunum komu ung lesandi nógv her um kveldarnar og, meðan prátið gekk um materiúr á ymsum stigum, drukkðu øl úr høgum gløsum, formaði sum stívlar.

Eg var tá nýbyrjaður at ganga í skúla. Stórbilsin gjørdist eg, fyrsta dagin eg trini inn um gáttina á kongaliga akademium fyri tær føgur listirnar. Hvør situr har? J.H.O. Djurhuus. Han sat og telvaði við onkran, samtundis sum hann sat fyri hjá einum eldri næmingi. At sita fyri, vera stillur og hyggja beint fram og telva, alt í senn, ber ikki væl til, so tað var dapur í huga. Leif Johannesen — soleiðis æt hesin næmingur — royndi at fáa skapilsi á henda so eyðkenda knokk. (Myndin er seinni vorðin ogn studentaskúlans).

Eitt summarmkvöld vóru navninn og eg dottnir inn her í henda sniðfundiga krók. Tá vit fóru, gjørdur vit eina vend yvir imóti mikla gosbrunninum hjá gamla Anders Bundgaard. Janus peikar við nesini upp imóti GEFION, har hon høgt uppi plögir fram við sínum oksum, síðani yvir imóti mær: — Og hvat meinir so hin ungi kunstnéruin um hetta verkið? Tá var eg sum sagt byrjaður á akademium og hevði fingið at vita, at hetta var eitt seinromantiskt monstrum, og í ungligum fyrilitarloysi orðbar eg meg eitt sindur lættmynt. Á skúlanum tosaðu bæði lærari og næmingar rættiliga óhátiðarlaga og ikki altíð við spekt og undranarvirðing um ávís listaverk. Soleiðis tók lærari mín Utzon-Frank til ein dagin: — Ja, Langelinje den burde bli' afluset for skulptur.

Navnin hugdi at mær bilsin, sum at einum olátaðum barni, so gjørdi hann eitt syft við høvðinum og eitt viðbragð við hondini niðan imóti gudinni gróðrarmagnsins. Hann mundi hava varhugan av, at hetta hevði eg neyvan tikið úr mínum egna brósti. Hann segði bert: — Hatta er veldigt. Nú var eg noyddur at verja ta stóðu, eg einaferð hevði tikið, og fór at greiða frá tí mismuni, ið var millum hesa yvirvaksnu ásynju og tarvarnar av vanligari stódd. Teir líktust einum samanteggjaðum hópi av hundum, hon rak undan sær.

Janus lurtaði við opnum eygum, men klípti so høgna eitt sindur í. Tá eg var liðugur, gjørdi hann aftur eitt syft við høvðinum og segði: — Veldigt.

Nú hevði hann funnið lagið, so hvarja ferð eg var við at koma við mínum smáligu atfinningum, so var hann har beinaveginn: — Veldigt! At enda hevði hann báðar hendur á lofti, og bara eg læt munnin upp, rópti hann: — Veldigt!

Hann hevði øst seg sjálfan upp — ikki heilt eka — undir leikti íspegilin.

Hóast Janus hevði yrkt um »marmor í Hellas«, so var hansara fatan av myndlistini, sum vera man, mest borin av skaldsligum kenslum.

Eg kom at hugsa um navnann, tá eg sá standmyndina hjá svenska Eric Grate — ein heldur før liggjandi granittkvinnu, sett upp í Gavle — neyvan tað, J.H.O. skilti við hitt ediliga marmor. Men heitið kundi kanska haft virkað vegleiðandi — sagt honum nakað: »Gudinna Við Hyperboreiskt Havn«.

Í Føroyingafelag

Seinastu tíðina, áðrenn J.H.O. fór heim stutt fyri kriggið, búði hann úti í Valby á Limfjordsvej. Hagar út fóru ein góðan dag Christian Matras, Jóannes Rasmussen og eg. Christian hevði onkur ørindi til Janusar — tey mundu ikki hava stórt uppá seg. Helst var tað bara eitt innskot, vit høvdu fingið — hug at hitta hann. Vit ringja uppá. Har rorist eingin innanfyri. Vit ringja eina, tvær og triggjar ferðir. Nei. So gerst einki. Nú vit eru við at fara, gloppast hurðin og annað eygað hjá Janusi kagar út. Hann býður okkum inn, men tað er ein fjáltur á honum. Í stovuni eru pappir breidd út alla staðni, á borðunum og á stólunum. Hann flytir varliga nøkur pappir, so vit fáa sett okkum niður og spyr, hvat vit vilja. Christian sigur so sini ørindi. So sigur Janus: — Á Harrin havi lov, eg bleiv so illa við, tá eg sá tykkum, eg trúði tit komu at biðja meg tala í Føroyingafelag.

Tá hann seinri fór uttar í køkin, sigur Christian so spakuliga.

— Hann arbeiðir. Tað er best, vit sleppa okkum avstað. Vit so gjørdur, og Janus helt okkum ikki aftur. Á geilarhorninum beint yvirav var eitt vertshús, sum æt »Aalborg«, og her fóru vit inn, áðrenn vit fóru undir ta longu ferðina inn aftur til býin.

Janus var ikki blíður, tá vit hittust nakað aftaná í Føroyingafelag. Tænarin á »Aalborg« hevði smettað. — Jú triggir av hansara landsmonnum høvdu sitið har tað mesta av seinnapartinum. At vit kundu hava verið so niðskir ikki at hava boðið honum við.

Var J.H.O. biðin um at tala og hevði hann sagt ja, kom hann ikki ófyrirkeiður. Talan var fast uppbyggt við byrjan, evni og enda. Inngangurin kundi vera ein anekdotota. Yvirhøvur dyrkaði J.H.O. hina stuttu margháltligu skemtisøguna. Sum t.d., tá hann byrjaði eina talu í Føroyingafelag: Longsta tala, segan veit um at siga, varð hildin ár 448 fyri okkara tíðarrokning. Tað var tá Perikles, sonur Xantippos frá Cholaargei heitti á Atenararnar um at standa saman um demokratið; styttsta varð hildin her í Føroyingafelag, tá Johs. Djurhuus, apotekari, sló inn á glasið, reisti seg upp og segði: — Vælbekomið, og small aftur í sessin.

Hann var samtundis ein av hesum fáu talarum, sum kundi megna at hevja taluna upp til patos: form, hugflog og álvarsemi. Helst var tað í Føroyingafelag, har hann hevði fólk sum Mariu í Dalólastovu og Tróna Olsen at kappast við. Meg minnst eina skerpiðkjetsveitslu, Janus var biðin um at vera talar.

Hann byrjaði við at røða um veitslutarar: henda plága, sum spilti tann góða matin. Titt og knapt hin leskiliga rúkadin dunnar varð borin inn, so var okkurt klombur har sum ikki kundi bara sær, men mátti sláa á glasið — úrslitið, at teir vælsíðaðu gestirnir í somu løtu lögdu knív og gaffil. Tá so sein salonefanturin eina ferð varð liðugur, var har eingin, sum troystaði sær at seta tenninar í hetta nú kalda dunnulíkið. — Men soleiðis var ikki við skerpiðkjoti. Nei, ein lítill tala spilti ikki matin, hann var líka matligur aftaná.

Men tað, sum eg vildi siga frá — helt

Framhald á síðu 13